

Antická výchova

- Antické Řecko - 7. – 6. Století př. N. l.
- Společné rysy Athén a Sparty - Příprava zdravých a silných občanů, pouze svobodní muži

Sparta

- Vojenský stát, tvrdá organizovaná výchova, základním cílem byl vojenský ideál, vychovávány byly i ženy
- Zemědělský stát s aristokratickým zařízením, 90% obyvatelstva tvořili státní otroci
- Její hlavní složku tvořila výchova tělesná a branná

Princip výchovy:

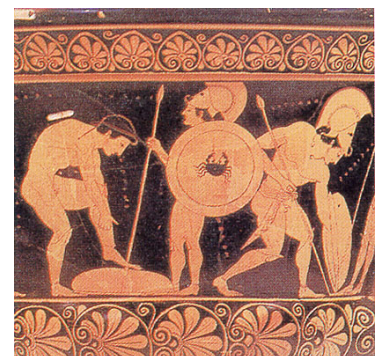
1. Podřízení individuálních potřeb zájmům státu (jednotlivec nebyl důležitý). Výchova byla záležitostí veřejnou, nikoli rodinnou, podíleli se na ní všichni dospělí.
2. Výchova tvrdých, otužilých a bezohledných bojovníků - absolutní poslušnost, vlastenectví a skromnost, musely být odolné i matky, jelikož jim velmi brzy děti brali

Organizace výchovy:

1. Novorozenecká selekce – utrácení slabých novorozěnat
2. Do 7 let - výchova v rodině u matky
3. 7 – 18 let - ve státních výchovných ústavech, který vedl paidonom – určoval pravidla
  1. Výchova zaměřena na rozvoj tělesné zdatnosti, kruté tělesné tresty při projevu slabosti, neúspěchu
  2. Bojový výcvik – veden reálně (naučil se kdo přežil)
  3. Mravní výchova – hlavně poslušnost, absolutní oddanost, vlastenectví a vůle
  4. Rozumová výchova – nebyla důležitá, spíše hudba, tanec a zpěv (rytmizace jak podpora disciplíny)
4. 18 – 30 let výchova tzv efěbů – prezenční vojenská služba
5. Ve 30 letech - se stali plnohodnotnými občany (pokud přežili)

Athény

- Bohatý obchodní stát, obchodní centrum Řecka, rozvoj umění, vědy a vzdělání
- Princip výchovy v Aténách - kastově uspořádaná - rozhodující význam má soukromá výchova (výchova chlapců z privilegovaných vrstev)
- Rozvinutější podmínky jak v ekonomické, tak v oblasti sociálně politické (demokratické zřízení) i kulturní (rozkvět filozofie, věd a umění). Vedly ke vzniku náročnějšího a komplexnějšího výchovného modelu
- Cílem výchovy byla kalokagáthiá (ideál krásy a dobra),

- kteřá se uskutečňovala syntézou výchovy rozumové, tělesné, mravní a estetické
- Vznikl **třístupňový systém škol, které byly soukromé a pouze pro hochy:**
  - **Základní:**
    - gramatická škola – gramatika, čtení, psaní, počítání
    - kytaristická škola – hra na kytaru, lyru, zpěv, tanec, recitace
  - **Střední:** palestera – hlavně tělesná výchova
  - **Gymnázium:** gymnastika, slušné chování, diskuze o politice, filozofie, literatura
  - 18 – 20 let: **vojenská služba**, ve 20 letech se muž stává plnohodnotným, plnoprávným občanem
  - Nad pojetím výchovy se v antickém Řecku zamýšlelo mnoho filozofů a můžeme říci, že se zde začíná rozvíjet také teorie výchovy – pedagogika
  - Soukromí učitelé (té doby sofisté) učili řeznictví a popularizovali svou filozofii, vytvořili soubor tří základních studijních oborů, zahrnující gymnastiku, rétoriku a dialektiku (umění vést rozhovor), který byl později přejat scholastikou

Obsah výchovy:

- 7 svobodných umění – týkaly se svobodných občanů
  - Trivium – gramatika, rétorika, dialektika - základ evropské filozofie
  - Kvadrivium – matematika, fyzika, astronomie, múzika (estetické obory, hudba, kreslení, tanec)

Rodinná výchova probíhající v rodině:

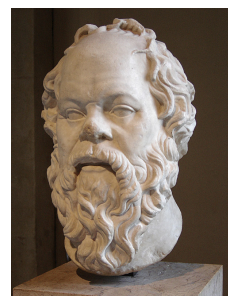
- Paidagogos - vzdělaný otrok, většinou vzdělával syna svého pána, vodil děti do školy
- Vzdělání a výchova spočívala v kalotaghatii = jednota, soulad těla, rozumu a estetičnosti osobnosti -výchoma tělesná, rozumová a mravní

Organizace výchovy:

1. Do 7 let výchova v rodině
2. 7 – 14 let škola gramatistů- zaměřená na základy čtení, psaní, počítání, učitel paidagogos, později vznikly školy - individuální výchova + škola kitharistů – základem byly múzy (zpěv, básně a hudební dovednosti)
3. 14 – 15 let palaistra – tímto pro většinu chlapců vzdělání končilo zde gymnastika, pohybové a míčové hry, zápas, tělesná výchova, pentalon (pětiboj) – zápas, běh, hod diskem, oštěpem, plavání
4. 15 – 18 let gymnasion – příprava na státní úřad, metoda vzdělávání – diskuze, beseda Přibývá politika, literaturae, filozofie, etika s estetikou (vybrané chování)
5. 18 – 20 let – efébie – příprava na vojenskou službu
6. Všechny ženy byly vyloučeny z veřejného života, příprava a vedení domácnosti, zpěv, tanec a kultivace osobnosti

Sokrates

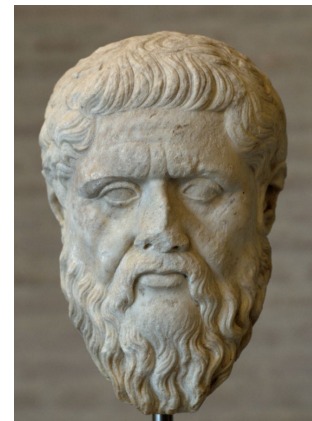
- Athénský filozof, kritik Sofistů, nenapsal žádné dílo
- Sokratova metoda – diskuze, Sokrates kladl otázky tak, aby vedl druhého k poznání podstaty, přemýšlení, nalézání argumentů.
- Veřejně rozmlouval na tzv. agoře – tržištích, zahradách
- Používal ironii – sarkastický dialog.

- Zdůrazňoval metodu indukce, chápání pojmů.
- Smyslem výchovy podle něj měla být mravní dokonalost
- Na rozdíl od svých předchůdců, kteří pátrali po původu a příčinách světa, Sókratův zájem se soustředil na záležitosti člověka a společnosti
- Sókratés byl přesvědčen, že lidé chybují hlavně proto, že nedovedou správně užívat svůj rozum a že jednají podle svých domněnek, místo aby se snažili skutečně poznávat
- Při vyučování používal dialogické metody, která se proto dnes označuje jako metoda sokratovská
- Touto metodou vede své žáky k tomu, aby sami – vlastním rozumem – hledali správné řešení problémů
- Tvrdil, že člověk je schopen poznat jen vlastní duši, k tomu slouží DAIMONION = svědomí
- Přes svoji moudrost se proslavil výrokem: „Scio me nihil scire.“ – „Vím, že nic nevím.“

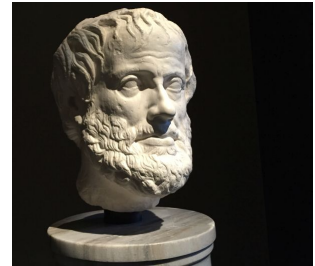
Platón

- Byl řecký filosof, pedagog a matematik
- První řecký systematický teoretik - vnesl systém do výchovy
- Aristokrat, demokrat, homosexuál - svobodný.
- Osou výchovy je dialektická metoda myšlení – základní prostředek výchovy. Jeho smyslem je diskusí dokázat podstatu poznání (vymezit pojmy, názory).
- Cílem výchovy je nalézt pravdu o člověku.
- Dílo: Ústava; Zákony
- Své spisy psal většinou formou rozprav mezi svým učitelem Sokratem a dalšími osobami, kterým Sókratés svými otázkami pomáhá vyvrátit jejich předsudečné a nezralé názory a dospět k lepšímu poznání.
- Zabýval se otázkami člověka a lidské společnosti
- Ve své filozofii chápe reálný svět jako pouhý odraz dokonalého světa idejí
- Nejvyšší ideou je idea dobra, které jsou podřízeny idea pravdy, krásy, spravedlnosti a jim pak ideje další
- Z Platonovy filozofie vychází i jeho psychologie, etika, politika a posléze i pedagogika
- Za spojení nesmrtelné duše pak odpovídají tři základní ctnosti – moudrost, statečnost a uměřenost
- Z těchto úvah vyplynula i jeho představa o optimálním státu, který mají tvořit tři skupiny obyvatel: filozofové, kteří společnost řídí, dále strážníci, kteří ji brání a výrobci, kteří za pomoci otroků produkují materiální statky
- Ve své pedagogice vyžaduje Platon veřejnou výchovu veškeré mládeže z rodin svobodných občanů (hochů i dívek) a to ve státní škole již od předškolního věku
- Hlavní důraz kladen na výchovu rozumovou, k níž pak připojuje další výchovné složky (tělesná, estetická, mravní)

Aristoteles

- Byl filosof vrcholného období řecké filosofie,
- Nejvýznamnější žák Platonův a vychovatel Alexandra Makedonského.
- Jeho rozsáhlé encyklopedické dílo položilo základy mnoha věd
- Pojetí výchovy chápe psychologicky, zdůrazňuje soulad výchovy a přirozeného vývoje člověka.
- Duše rostlinná, živočišná, rozumová – každá má svůj obsah vzdělávání.
- Na konci 4. st. př.n.l. se utváří školství – Athénský školský systém – dvojí školství: školy dramaticko-rétorické a školy filosofické.
- Zásluhou Alexandra Makedonského byla v Alexandrii založena škola nejprve pro jeho syny, později velká univerzita (bohužel byla po jeho smrti zničena).
- Roku 355 př.n.l. založil v Athénách gymnázium „Lykeion“ (nyní lyceum)
- 30 l. př. Kr. - rozklad řec. společnosti, úpadek helénismu, úpadek výchovy, zničen lykeion a akademie.
- Arabové obsadili řecké území a zachovávají vzdělanost.
- Na duši rozlišuje 3 složky:
  - Duši vegetativní – řídí obecné procesy života (výměnu látek a rozmnožování)
  - Duši senzitivní – umožňuje základní funkce celé živočišné říše (cítění a chtění)
  - Duši rozumovou – daná pouze člověku jako nástroj poznání a myšlení
- Konečným cílem výchovy je pak především rozumový rozvoj jedince a formování jeho morálního profilu
- Stejně jako Platon zdůrazňuje, že výchova má být státní, z veřejné výchovy však – na rozdíl od Platona – vylučuje dívky
- Zdůrazňuje také potřebu praktických zkušeností pro výchovu
- Dílo: Logické spisy – Organon, O duši, Zkoumání živočichů – základ zoologie

Římská výchova

- Ve vývoji starého Říma následují 3 období
- Helénismus – název podle praotce Řeků – Heléna
- Vznikaly sportovní areály, gymnázia, divadla, překlad Bible, potřeba lidí najít mír v duši

Starořímská výchova

- V nejstarší etapě římského státu byla cílem výchovy příprava zemědělce a bojovníka
- Výchova se uskutečňovala pouze v rodině a její hlavní složku tvořila výchova pracovní
- Děti se učily doma, výchova byla přísná a obsahově chudá
- Na předním místě byla výchova k rolnické práci, k tělesné a vojenské zdatnosti a kázni

Výchova v období republiky

- Za republiky hluboké proměny hospodářského, politického i kulturního života vedly k proměně výchovy svobodných občanů

- Přejímají školy řeckého typu (především elementární školu gramatickou a školu rétorickou), hlavním cílem se stává příprava řečníka, tj. vzdělaného a aktivního politického činitele
  - Školy byly pro děti zámožných rodičů, tělesné tresty
1. Rodové nebo královské (8. - 6. Stol. Př. N. 1) - výchova rodinnou záležitostí, otec zajišťoval rodinu, matka děti vychovávala a vzdělávala
  2. Republikánské (6 století – 30 př n l)
    1. první školou domov, otec učí tělesným obratnostem, matka čtení, psaní, počítání
    2. první zprávy o soukromých školách = Ludi

Elementární školy (7-11/12 let):

- Soukromé, pro zámožné, čtení, psaní, počty
- Učitel (gramatista, ludi magister nebo litterator) vybíral školné, jeho společenské postavení nebylo vysoké
- Vyučování primitivní – základní vědomosti i z oblasti římských zákonů
- Učily se i dívky
- Jsou vedeni ke statečnosti, čestnosti, skromnosti, poctivosti a pocitu vlastní důstojnosti
- Psalo se rydlem (stylus) na dřevěné nebo slonovinové tabulky pokryté voskem

Vyšší školy gramatické (11/12 – 16 let):

- Latinský jazyk, řečtina – zajištěna řeckými otroky, četba textů a jeho výklad, přenášení a rozbor básní
- Vyšší stupeň školské organizace, školy pro děti bohatých plebejců
- Nejprve se učili gramatice, předmětem četby byli řečtí klasikové (Homér)

Školy rétorické

- Nejvyšší stupeň, vyučovalo se filozofii, teorii řečnictví, matematika, hudba, astronomie, právo, později řečnická teorie a praxe
- Vznikaly jako školy řecké, připravující budoucí vysoké úředníky, právníky a důstojníky
  - Obsahem navazoval na gramatické školy, hlavní pozornost – rétorika

Císařské (30 př n l – 476 n l) - počátky teorie výchovy podává Marcus Tullius Cicero – názory bližší křesťanskému učení

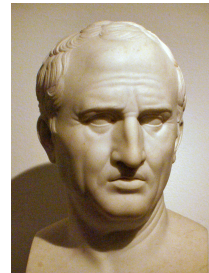
Výchova v době císařské:

- Císařský Řím postupně adaptoval výchovu a školu svým potřebám
- Školy jsou zestátněny, podléhají centrální kontrole a jejich hlavním úkolem je příprava vzdělaného úřednictva k řízení impéria
- V této době vznikají první vysoké školy, které se stávají významnými kulturními centry (nejvýznamnější byla v Alexandrii)
- Římská kultura splýnula s řeckou, školy pod státní kontrolou – nedůvěra ke školám soukromým
- Vysoká státní funkce – úřad magister studiorum („ministr školství“)

- Učitelé jsou státními úředníky, těší se větší úctě, mají privilegia
- Stanovuje se první školní řád (klade důraz na praktický život)

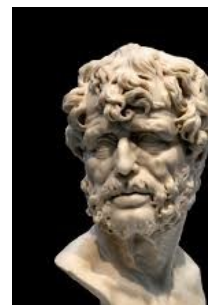
Marcus Tullius Cicero

- Slavný římský řečník, věnoval se výuce gramatiky a rétoriky
- Vrchol vzdělávání viděl v řečnictví, prosazoval rétoriku, historii, právo a filozofii
- Individuální přístup, humanizace školských podmínek
- Ve svých projevech a spisech se často zmiňoval o výchově – dožadoval se rozvoji mravnosti a lidských schopností, vyučovanému mělo pomáhat náboženství

Lucius Annaeus Seneca

- Významný rétor, získal titul ‘‘státní učitel výmluvnosti’’
- Dílo: O výchově řečníka – považováno za první světovou didaktiku, vyzdvihuje význam školní výchovy
- Žádá individuální přístup k žákům, odmítá tělesné tresty, klade vysoké nároky na učitele (vysoce vzdělaný, je žákům vzorem, vyniká trpělivostí, sebekázní a láskou k dětem)
- Ve vyučování mají být zastoupena tyto stádia: napodobování, teoretické poučení a cvičení
- Doporučuje střídat činnosti, výcvik ve čtení, psaní, cvičení paměti, rozvíjet logické myšlení, pěstovat hudbu a děti zaměstnat hrami

Marcus Fabius Quintilianus

- Nejprve bylo cílem příprava zemědělce a bojovníka
- Výchova pouze v rodině, rodiče participují na výuce dětí, v císařské době ztrácejí školy soukromý charakter, jsou zestátněny – novým cílem je výchova řečníka (příprava úřednictva k řízení impéria)
- Učitelé jsou placeni státem, výuka v latině a řečtině
- Později Řím přejímá školy řeckého typu – vznik prvních vysokých škol

